

- Чому вони сумували за мамою? Чи поважали вони маму? Як вони це робили? (Бо мама поїхала у гості, а вони залишилися самі вдома).

- Як ви думаєте, хто поважав з них маму найбільше? Чому ви так вважаєте? (Сома дочка, тому що вона принесла води – помити ноги).

- Що означає поважати батьків? (бути слухняними, чемними, допомагати їм в усьому).

- Чому красиві слова не можуть замінити справжньої турботи? (Тому що, можна красиво говорити, а нічого не зробити).

Приклад зміни ситуації в знайомих казках до казки «Лисичка і журавель»

-Пригадайте, чому посварилися Лисичка і Журавель?

-Хто з них більше винний у сварці? Чому?

Нехай Лисичка і Журавель помиряться. Як це вони зроблять?

Отже, придумаймо казку «Як Лисичка і Журавель помирилися».

Важливо вислухати дошкільника, не перебивати і залучати до активної діяльності якомога більше дітей, тим самим використовувати цікаві прийоми «Мікрофон», «Річечка», «Ефект сюрпризу», «Торбинка щастя», «Мій червоний капелюх», «Плутанина».

З практичної сторони перевірено спосіб-складання казки зі щасливим кінцем. Це ефективно працює для розитку мовленнєво-творчої діяльності дошкільника, адже переконалась я в цьому, проходячи переддипломну педагогічну практику. Цей метод показує наскільки дитина знає основний (оригінальний) текст казки; рівень розвитку фантазії, творчості, коли вона складає закінчення казки зі щасливим кінцем; і звичайно розвиток зв'язного мовлення, коли розповідає придумане. Такий метод активізує роботу групи, тому що майже кожен хоче поділитись своїм «авторством». Також раджу вихователям використовувати метод складання розповіді про улюбленого казкового героя, тварину, предмет.

Отже, аналіз науково-педагогічної та психологічної літератури дозволив зробити такий висновок: по-перше, казка впливає на психічний розвиток дитини старшого дошкільного віку: розвиває почуття, мислення, уяву, фантазію, сприймання. По-друге, розвиває розуміння мови на слух, словник, зв'язне мовлення, формує правильну граматичну будову, виховує звукову культуру. По-третє, казка навчає, виховує і соціалізує. Окрім того, казка виконує терапевтичну функцію: урівноважує нервову систему, викликає позитивні емоції, здійснює мовно-корекційний вплив.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавриш Н. В. Де беруться казки / Н. Гавриш // Джміль. – 2001. – № 1. – С. 3–7.
2. Дунаєвська Л. Добрий друг казка. Усна народна творчість як виховний засіб / Л. Дунаєвська // Дошкільне виховання. – 1999. – №8. – С. 8–10.
3. Життя з казкою, або казка навчає, розвиває, виховує : збірка дидактико-методичного матеріалу (за казками В. Сухомлинського) / [підгот. Л. Калуська. Матеріали для роботи зі старшою групою] // Дитячий садок. – 2005. – Липень (Чис. 25/26). – С. 2–56.
4. Кулик М. Нетрадиційна робота з казкою / М. Кулик // Дошкільне виховання. – 2012. – №12. – С. 14–15.
5. Мовленнєвий розвиток дошкільників / уклад. Л. А. Шик. – Х. : Ранок, 2010. – 223 с.

Мирослава Капляр

Науковий керівник: викл Турко О.В.

ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Формування мови й словника дітей, оволодіння мовними засобами є одним із основних елементів формування особистості. Згідно з концепцією Нової української школи, комунікативна компетентність є першою у структурі компетентностей «для життя». Без сумніву, основи розвитку умінь, навичок комунікації закладають у період дошкільної освіти. У цьому разі розвиток словника, зв'язного мовлення, граматичної будови є не самоціллю, а засобом розвитку навичок спілкування.

Засвоєння словника вирішує завдання накопичення й уточнення уявлень, формування понять, розвитку змістовної сторони мислення. Бідність словника заважає повноцінному спілкуванню, а, отже, і загальному розвитку дитини. Водночас пізнавальний розвиток, розвиток

понятійного мислення неможливий без засвоєння нових слів. Тому словникова робота в дитячому навчальному закладі тісно пов'язана з пізнавальним розвитком.

Саме дошкільне дитинство сензитивне до засвоєння мови: якщо певного рівня оволодіння рідною мовою не досягнуто до 5–6 років, то цей шлях, як правило, не може бути успішно пройдений на більш пізніх вікових етапах.

Дослідженню мовного розвитку дітей присвячено праці таких видатних психологів і педагогів, як К. Ушинський, Л. Виготський, О. Леонтєв, О. Флеріна, Д. Ельконін, В. Вахтеров, П. Каптерев, Т. Лабунець, П. Блонський, М. Жинкін, І. Синиця та ін.; лінгвістів А. Залевської, І. Іванової, О. Рulloвої, С. Цейтлін та ін.

З огляду на сказане, актуальність порушеного питання не викликає сумнівів, оскільки без глибокого знання особливостей розвитку словника дітей важко уявити їхній подальший розвиток у навчальній діяльності. Крім цього, на жаль, необхідно констатувати той факт, що телебачення і комп'ютеризація все більше займають час дітей поза стінами дошкільного закладу, чим уповільнюють їхній всебічний розвиток. Ми не можемо ігнорувати того факту, що сучасне покоління без різноманітних гаджетів немислиме. Тому інформаційні технології стали елементом сучасного навчального процесу в дошкільній та шкільній освіті. Педагог повинен чітко дотримуватися здоров'язберігального принципу навчання у використанні ІКТ.

Мета статті – окреслити особливості розвитку словникового запасу дошкільників у процесі вивчення фразеологізмів.

Серед численних слів-синонімів, антонімів, метафор, які надають українській мові образності, гнучкості та експресивності, передають найменші порухи нашого серця виділяються стійкі сполуки – фразеологізми, що виражають думки й сподівання мовців, їхній побут, історію, культуру, еднають цілі покоління, а то й перелітають від народу до народу. Фразеологізми – це невичерпні мовні джерела, які живлять мовлення будь-якої стильової зорієнтованості.

Фразеологізми існують у тісному зв'язку з лексикою, їхнє вивчення допомагає краще пізнати лексичну побудову, утворення і вживання в мові. Фразеологізми складаються з окремих слів і одночасно можуть співвідноситися за значенням із цими словами. Порівняння деяких фразеологізмів показує, що між цими одиницями існує синонімічний та антонімічний взаємозв'язок, як це спостерігається й у лексиці.

Інша особливість фразеологізмів – образність. Вивчення мовної фразеології вводить нас у лабораторію народу – мовотворця, і не випадково з такою увагою вивчають її письменники, що бачать в українській фразеології чудові приклади образного відображення явищ та дійсності. Живописність і образність мови діє поетичними фразеологізмами на уяву слухачого, змушуючи його пережити сказане більш сильно, ніж під час ділового спілкування. Наприклад: *голою рукою не бери; росинки в роті не було; дати руку на відсік*.

Узагальнюючи широкий спектр трактувань фразеологізмів, можна зазначити, такі їхні визначальні риси:

- не використовуються щодня, відтворюються як готові, наявні в мові одиниці з певним значенням;
- визначаються стійкістю складу й сталістю структури;
- часто позначене одне поняття вступає у синонімічні зв'язки з словами;
- виконують ту ж функцію, що й слова: *накивати п'ятами – втекти*.

І. Білодід дає таке визначення: «Фразеологічною одиницею, звичайно, називають лексико-граматичну єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, яке, маючи цілісне значення, відтворюється в мові за традицією, автоматично» [4, с. 334]. На думку М. Жовтобрюха, фразеологічними одиницями слід називати стійкі словосполучення, що сприймаються як одне ціле, як єдиний вислів або мовний зворот, неподільний на окремі частини без втрати його значення [4, с. 335]. Предметом вивчення фразеології, на думку Л. Скрипник, є – стійкі сполучення двох і більше слів, що створюють семантичну цілість і відтворюються у процесі мовлення як готові словесні формули [2, с. 10]. Поділяючи повністю думку Б. Ларіна про те, що в основі кожної фразеологічної одиниці лежить метафоризація, Г. Шило підкреслює:

«Фразеологічна одиниця, або фразеологізм, – це таке стійке словосполучення, яке виникає в результаті його метафоризації – семантичного оновлення його компонентів» [1, с. 12].

Отож основною ознакою фразеологізму визначено метафоризацію, поява нового значення, що не має нічого спільного із значенням складових слів-компонентів вислову. Певна частина мовознавців виділяє цілісність значення фразеологізму, його нерозкладність, а також здатність відтворюватися в готовому вигляді. Так, наприклад, В. Жуков фразеологізмом називає стійку, нарізно оформлену відтворювану одиницю мови, наділену цілісним або частковим значенням і здатну сполучатися з іншими словами [3, с. 11].

У своїй практичній діяльності вихователя у роботі над фразеологізмами ми вдаємося до таких методів:

- 1) допомагають пояснювати значення фразеологізмів:
 - а) показ краси зовнішньої форми фразеологізмів;
 - б) відштовхування від буквального значення фразеологізму;
 - в) спеціальні запитання для розуміння їх переносного значення;
 - г) пояснення невідомого слова (фразеологізму) або словосполучення через текст, контекст;
 - д) розтлумачення образного виразу контекстуальним синонімом;
 - е) пояснення значення образних виразів до читання твору;
- 2) сприяють розвитку навичок доречного вживання фразеологізмів у мовленні:
 - а) заучування образних виразів напам'ять;
 - б) посилене артикулювання, інтонаційне виділення фразеологізму, повторення (проговорювання за зразком);
 - в) підбір фразеологізмів для характеристики літературних героїв і персонажів казок, подій.

До засобів роботи над фразеологізмами належать художні твори, історії з життя дітей, малі фольклорні жанри, мирилки, народні приповідки, прислів'я, приказки, крилаті вислови, фразеологічні звороти, образне мовлення дорослих, художнє слово.

Загалом практичне засвоєння старшими дошкільниками української фразеології набуває особливої актуальності, адже це допоможе їм більш точно і лаконічно, експресивно й образно висловлювати власні думки. Водночас фразеологічна робота на заняттях у ДНЗ сприятиме поглибленню інтересу до вивчення мови, усної народної творчості українського народу та читання творів художньої літератури.

Виховання в дітей інтересу до багатой, милозвучної, образної мови, зокрема до фразеологізмів, і дбайливого ставлення до її мовленнєвого багатства, уміння використовувати різноманітні мовні одиниці у власному мовленні, в індивідуальній словесній творчості стає в сучасних умовах одним із важливих шляхів і засобів інтелектуально-мовного, мовленнєвого й морально-етичного розвитку дітей старшого дошкільного віку, формування їхньої національної самосвідомості та особистісного креативно-когнітивного становлення, що стає основою повноцінного формування вербального інтелекту дитини.

У старших групах дошкільників доцільно використовувати для вивчення фразеологізмів такі види вправ: на пояснення фразеологізму; завдання з розвитку логічного мислення; на ведення групового фразеологічного словничка; на елементарний етимологічний аналіз.

Систему роботи над засвоєнням стійких словосполук слід побудувати на основі закономірностей природного процесу засвоєння рідної мови: мова засвоюється, якщо засвоюється «матерія мови» в процесі м'язевої мовленнєвої діяльності дитини; рідна мова засвоюється, якщо розвивається здатність розуміти мовні значення різного ступеня узагальненості, якщо лексичні та граматичні навички здобуваються синхронно; мова засвоюється, якщо паралельно з розумінням лексичних та граматичних одиниць з'являється сприйнятливості до їх виразності, водночас розвивається емоційна і волюва сфера дитини; рідна мова засвоюється, якщо розвивається відчуття мови; письмове мовлення засвоюється, якщо його випереджає розвиток усного мовлення, якщо вона є «перекладом», перекодуванням звукової мови в графічну; якщо на попередньому віковому етапі розвиток мовлення дитини здійснювався в повному обсязі, то на наступному етапі процес збагачення мовлення і засвоєння її дитиною йде швидше й легше.

Отже, використання фразеологізмів для розвитку словникового запасу дошкільників сприяє збагаченню мовлення, емоційності. Крім цього, активізується робота мовленнєвого апарату дитини, формуються соціолінгвістична та комунікативна компетентності. У роботі над фразеологізмами варто вдаватися до інноваційних засобів роботи, зокрема мнемокубика, інтерактивних технологій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авксентьев Л. Г. Сучасна українська мова. Фразеологія : навч. посібник для студ. філолог. фак-тів. 2-е вид., доп. і перероб. Харків : Вища школа, 1988. 134 с.
2. Ужченко В. Д., Авксентев Л. Г. Українська фразеологія : навч. посіб. для студ. філолог. фак-тів ун-тів. Харків : Основа, 1990. 167 с.
3. Фразеологічний словник української мови : в 2 т. / за ред. Г. М. Удовиченка. Київ, 1984. 138 с.
4. Щербань Н. П. Про один із засобів контекстуального перетворення фразеологізмів. *Мовознавство*. 1975. № 4. С. 41–45.

Липчак Ілона

Науковий керівник: проф. О. М. Кікінежді

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД

Проблема формування здорового способу життя населення, прищеплення молодому поколінню вмінь та навичок дбайливого ставлення до власного здоров'я, становлення активної та відповідальної особистості, створення нового освітнього здоров'язбережувального середовища на засадах гендерного підходу є пріоритетними завданнями реформування національної освіти. Важливим завданням в розбудові нової української школи є формування в учнів системи загальнолюдських цінностей – морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [9, с. 19].

За умов гуманізації освітньо-виховного простору сучасної української школи зростає роль першого вчителя у забезпеченні повноцінного розвитку здоров'ятворчої особистості молодшого школяра. Саме у спільній діяльності та діалозі педагога з дитиною у початковій школі «народжується» «особистість майбутнього» як активний і творчий суб'єкт діяльності (Г. Балл, М. Боришевський, Н.Бібік, Г. Костюк, С. Максименко, Р.Павелків, Ю. Приходько, О. Савченко, В. Татенко, Т. Титаренко, О. Янкович та ін.).

Культура здоров'я є складовою частиною загальнокультурного розвитку особистості й складається з духовного, психічного, фізичного компонентів. Видатний педагог В. Сухомлинський свого часу підкреслював: «Турбота про здоров'я дітей є найважливішою працею вихователя, оскільки від життєдіяльності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра у власні сили» [10, с. 103];

Проблеми здоров'я учнів загальноосвітніх навчальних закладів, визначення умов, спрямованих на оптимізацію формування в них культури здоров'я, стали предметом дослідження зарубіжних і вітчизняних науковців. Із зарубіжних учених проблему здорового способу життя досліджували Л. Хей, Р. Фішер, Х. Данеш, Г. Маклауен, Д. Хамбург, К. Гланз, М. Левіс, Б. Рімер та ін.

Психолого-педагогічні аспекти виховання здорового способу життя дітей і молоді розглянуті в науковому доробку Т. Бойченко, Т.Бережної, О.Єжової, Г. Голобородько, В.Кириченко, В.Коцура, С. Омельченко, В. Оржеховської, О.Савченко, С. Свириденко, І.Шульги та ін. учених.

Гендерний підхід є тим методологічним інструментом, завдяки якому фахівець початкової освіти має змогу до проєктування особистісних змін, що ґрунтується на врахуванні «фактору статі» як наскрізного в змісті освіти та характері міжособистісної взаємодії «педагог – вихованці» (І.Бех, Т.Говорун, О.Балакірева, Т.Дороніна, С.Вихор, В.Кравець, О.Кікінежді, О.Кізь, О.Луценко, Н.Павлущенко, І.Шульга).